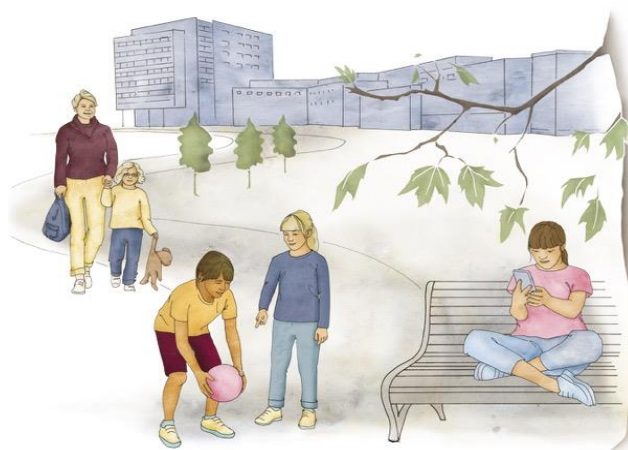




Brottsoffermyndigheten

Barn i rättsväsendet

Diskussionsunderlag





Brottsoffermyndigheten

Brottsoffermyndigheten

Box 470, 901 09 Umeå

Telefon: 090-70 82 00

registrator@brottsoffermyndigheten.se

www.brottsoffermyndigheten.se

Citera gärna ur Brottsoffermyndighetens publikationer,
men ange alltid källa.

För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs
upphovspersonens tillstånd.

© Brottsoffermyndigheten 2025



Introduktion till diskussionsunderlaget

Det här är ett kompletterande diskussionsunderlag till Brottsoffermyndighetens webbutbildning *Barn i rättsväsendet*. I diskussionsunderlaget får du kortfattad information om innehållet i webbutbildningen och dess olika delar. I anslutning till de olika delarna finns diskussionsfrågor som du kan reflektera över själv eller tillsammans med kollegor. Diskussionsfrågorna kan med fördel användas under olika möten eller utbildningstillfällen. Det finns inga rätta svar på frågorna utan syftet är att skapa reflektion och diskussion kring aspekter som rör barn i rättsliga sammanhang.

Webbutbildningen *Barn i rättsväsendet* syftar till att öka kunskapen om barns rättigheter och deras utsatthet för våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Utbildningen riktar sig främst till aktörer inom rättsväsendet, biträdande jurister och advokater. Även andra yrkesverksamma som möter barn före, under eller efter en rättsprocess kan ha nytta av utbildningen. Syftet med utbildningen är att stärka förmågan hos yrkesverksamma att bemöta och skydda barn i rättsliga sammanhang samt verka för att fler barn får sina rättigheter tillgodosedda. Utbildningen består av tre kapitel: barns rättigheter, barns våldsutsatthet och hedersrelaterat våld och förtryck. Diskussionsunderlaget innehåller kort information om respektive område med efterföljande frågor.



Innehåll

Barnets rättigheter	5
Barnkonventionen och dess grundprinciper	5
Barns rätt till information och att komma till tals	6
Skydd från våld.....	6
Stöd i tillämpningen av barnkonventionen.....	7
Barns våldsutsatthet	8
Barns reaktioner och behov vid våldsutsatthet.....	8
Riskfaktorer och våld i olika miljöer	9
Barn som bevittnat våld	9
Våld i ungas nära relationer och övergrepp på nätet.....	9
Barns dubbla roller som offer och förövare	10
Barns utsatthet för sexuellt våld på nätet	11
Hedersrelaterat våld och förtryck.....	12
Om hedersrelaterat våld och förtryck	12
Pojkars dubbla roll som offer och förövare	12
Hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga.....	13
Mänskliga rättigheter och lagstiftning	13
Bemötande vid hedersrelaterad våldsutsatthet	14
Hedersrelaterad våldsutsatthet i en digital värld.....	14
Referenser	15



Barnets rättigheter

Det första kapitlet i webbutbildningen handlar om barns rättigheter. Det innehåller information om barnkonventionen och konventionens fyra grundprinciper. Kapitlet ger även kunskap om barns rätt att skyddas från våld och barn med särskilda behov. Nedan hittar du diskussionsfrågor som du kan reflektera över själv eller tillsammans med kollegor.

Barnkonventionen och dess grundprinciper

Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen svensk lag. Det innebär att alla beslut som rör barn måste ta hänsyn till konventionens bestämmelser. Fyra grundprinciper vägleder tolkning och tillämpning av konventionen:

- **Artikel 2 – icke-diskriminering:** Alla barn har samma rättigheter, oavsett kön, ursprung, funktionsnedsättning eller annan bakgrund.
- **Artikel 3 – barnets bästa:** Barnets bästa ska alltid sättas främst i beslut som rör barnet.
- **Artikel 6 – rätten till liv, överlevnad och utveckling:** Barn har rätt till liv, skydd och förutsättningar för att utvecklas.
- **Artikel 12 – åsiktsfrihet och rätten att komma till tals:** Barn har rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem, och åsikterna ska ges betydelse utifrån barnets ålder och mognad.

Diskussionsfrågor

- Hur aktualiseras barnkonventionen i er verksamhet?
- Hur arbetar ni för att brottsutsatta barn ska få komma till tals?
- Hur kan ni anpassa ert arbete för att skapa en så barnvänlig rättsprocess som möjligt?
- Dela med dig av en utmaning som du stött på i bedömningen av barnets bästa i ditt arbete. Vad var det för utmaning? Hur blev utfallet?
- Hur kan ni utveckla era nuvarande arbetsmetoder för att bättre tillgodose barnets bästa i rättsliga processer?



Barns rätt till information och att komma till tals

För att barn ska kunna göra sin röst hörd behöver de få tydlig och anpassad information om de frågor som berör dem. Det är viktigt att både de som lyssnar på barnet och barnets vårdnadshavare förklarar vilka val som finns, vilka beslut som kan fattas och vilka konsekvenser de kan få. Barnet måste också veta när och hur det kan framföra sina åsikter. Tillgången till adekvat information är central för att barnet ska kunna göra ett välgrundat val. Informationen behöver även vara barnanpassad (Barnombudsmannen 2009).

Diskussionsfrågor

- Hur kan ni arbeta för att skapa bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska få komma till tals?
- Vilka faktorer tror ni kan göra det utmanande för barnet att förstå rättsprocessen och situationen som barnet befinner sig i?
- Vad tycker ni är viktigt att tänka på när ni ger information till barn om rättsprocessen?

Skydd från våld

Barnkonventionens artikel 19 förpliktar alla stater att skydda barn från alla former av våld, övergrepp, vanvård och utnyttjande. Skyddet ska säkerställas genom lagstiftning, sociala insatser och utbildning. Det gäller särskilt när barnet är i förälders, vårdnadshavares eller annan persons vård. Enligt Barnrättskommittén är allt våld oacceptabelt, oavsett form eller omfattning.

Diskussionsfrågor

- På vilket sätt kan rättsväsendet skydda barn från våld och andra övergrepp?
- Vad ser ni för utmaningar i arbetet med att skydda barn från våld och andra övergrepp? Hur kan ni hantera dessa utmaningar?
- Vilka rutiner har ni för att förmedla information till barn med exempelvis olika funktionsnedsättningar?



Stöd i tillämpningen av barnkonventionen

Det kan finnas vissa utmaningar med att tolka och tillämpa barnkonventionen. Regeringen (2019) har tagit fram en vägledning som bland annat innehåller en guide för hur barnkonventionen kan tillämpas i olika situationer. Nedan följer några råd hämtade från vägledningen.

- **Se barnet - ha ett barnperspektiv**

Vilken situation har du framför dig? Är det ett beslut eller en åtgärd som berör ett enskilt barn eller barn som grupp? Att överväga situationen på detta sätt innebär att ha ett barnperspektiv.

- **Se rättigheten - ha ett barnrättsperspektiv**

Aktualiseras vissa artiklar i barnkonventionen? Vilka artiklar i så fall? Att säkerställa barnets rättigheter i åtgärder eller vid beslut som rör barn kallas att ha ett barnrättsperspektiv.

- **Se regleringen**

Vilka bestämmelser gäller för den aktuella verksamheten eller situationen? Identifiera vilka nationella regleringar som ligger till grund för beslutet eller åtgärden. Vad innebär regleringarna i förhållande till barnkonventionen? Kan barnkonventionen bidra till förståelsen av den inhemska regleringen?

Diskussionsfrågor

- Vilka artiklar i konventionen är särskilt relevanta för just er yrkesgrupp?
- Vilka utmaningar med tolkning och tillämpning av artiklarna kan uppstå?
Hur kan dessa hanteras?



Barns våldsutsatthet

Det andra kapitlet i webbutbildningen handlar om barns våldsutsatthet. Det innehåller information om vad våld är och hur det kan yttra sig, signaler på våldsutsatthet, normaliseringsprocessen, bemötande och konsekvenser av våldet. Kapitlet behandlar även riskfaktorer för att utsättas för, och vara våldsutsatt i olika miljöer. Du får även information om våld i ungas nära relationer, barns dubbla roller som offer och förövare, och barns utsatthet för sexuellt våld på nätet. Nedan finner du diskussionsfrågor du kan reflektera över själv eller tillsammans med kollegor.

Diskussionsfrågor

- Vilka utmaningar ser ni i att utreda våldsutsatthet hos barn?
- Hur tror ni att upplevelser av våldsutsatthet skiljer sig åt bland mindre barn och tonåringar?
- Hur tror ni att ett barns våldsutsatthet kan påverka deras förmåga att medverka i en rättsprocess?

Barns reaktioner och behov vid våldsutsatthet

Barn reagerar olika på våld beroende på ålder, personlighet och livssituation (Barnafrid 2020). Vanliga reaktioner är oro, sömnproblem, beteendeförändringar eller tillbakadragenhet – ibland utan synliga tecken. Försummelse drabbar ofta små barn, men förekommer i alla åldrar, särskilt hos barn med funktionsnedsättningar. Upprepade sexuella övergrepp kan leda till mardrömmar, koncentrationssvårigheter och sexuellt gränsöverskridande beteenden, särskilt när förövaren står barnet nära.

Våld kan normaliseras i barnets vardag, vilket försvårar insikt och förändring. Separation från en våldsutövare kräver både skydd och stöd – särskilt för att hantera skuld, lojalitet och sorg. Barn berättar sällan spontant om våld. Rädsla, skam och låg tillit till vuxna gör att signaler ofta är dolda. Därför krävs att vuxna är lyhörda, bekräftande och visar att barnets upplevelse tas på allvar.

Diskussionsfrågor

- Vad är viktigt att tänka på när ni möter barn som utsatts för våld?
- Hur kan ni lättare förstå och bemöta barn som har svårt att uttrycka sig om det de har varit med om?



Risikfaktorer och våld i olika miljöer

Det finns flera riskfaktorer som ökar barns utsatthet för våld, beroende på deras ålder, omständigheter och livssituation. Yngre barn är extra sårbara eftersom de kan ha svårt att uttrycka sig och söka hjälp. Barn med funktionsnedsättningar löper också ökad risk, på grund av barnets beroendeställning eller den sårbarhet som funktionsnedsättningen medför. Det är något som kallas funktionshindersrelaterat våld (Myndigheten för delaktighet 2024). Även barn som lever i instabila familjer med psykisk ohälsa, missbruk, ekonomiska svårigheter eller hedersnormer är mer utsatta, liksom barn i samhällsvård, på flykt eller i hemlöshet (Barnafrid 2020). Vårdnadstvister innebär också en risk, särskilt när barnets behov riskerar att hamna i skymundan till förmån för föräldrarnas konflikt. Det kan öka barnets utsatthet för både fysiskt och psykiskt våld (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd 2023).

Diskussionsfrågor

- Vad har ni för erfarenheter av att utreda våld mot barn i olika åldrar?
- Hur kan barns funktionsnedsättning påverka deras möjlighet att berätta om våld?

Barn som bevittnat våld

Att bevittna våld är lika skadligt för barn som att själv bli utsatt för direkta våldshandlingar. Att se, höra eller på andra sätt uppleva våld kan orsaka svåra psykiska, kognitiva, sociala och emotionella problem för barnet. Det är inte ovanligt att barn som bevittnar våld även själv utsätts för våld.

Sedan den 1 juli 2021 är det straffbart att låta barn bevittna vissa brott som begås av en närstående mot en annan närstående. Brottet kallas barnfridsbrott.

Diskussionsfrågor

- Vilka utmaningar finns när det gäller att utreda och bevisa att ett barn bevittnat våld?
- Vilka effekter ser ni av att barnfridsbrottet införts?

Våld i ungas nära relationer och övergrepp på nätet

Våld i ungas nära relationer liknar vuxnas partnervåld i sin dynamik och utveckling, men skiljer sig genom att det oftare förekommer i digital form,



exempelvis genom övervakning, hot eller trakasserier via sociala medier. Trots att våldet kan vara både allvarligt och vanligt, tas det ofta inte på lika stort allvar som våld i vuxnas relationer (Källström & Jonhed 2019).

Konsekvenserna för unga som utsätts kan bli allvarliga. Särskilt flickor kan få en ökad risk för psykisk ohälsa. De kan också få svårigheter att skapa trygga relationer senare i livet (Caman & Scott 2023).

Diskussionsfrågor

- Har du erfarenhet av hur våld i ungas nära relationer kan skilja sig från våld i vuxnas nära relationer?
- Vad kan vara utmanande i att utreda digitalt våld, såsom hot, trakasserier eller spridning av känsligt material?
- Vad kan det innebära att både den som utövar våldet och den som utsätts är ung och kanske i sin första kärleksrelation?

Barns dubbla roller som offer och förövare

Bland de barn och unga som begår brott är det även många som själva har blivit utsatta för brott. Andelen högstadiееlever som själva varit brottsutsatta är högre bland både pojkar och flickor som har begått brott, jämfört med de som inte begått något brott (Brottsförebyggande rådet 2023a).

Forskning har visat att barn som utsatts för våld under uppväxten dels har större risk att själva bli utsatta för våld när de växer upp, dels i större utsträckning utsätter andra för våld (Lansford, J.E. et.al. 2007). En studie av Brottsförebyggande rådet (2023b) visar att majoriteten av intervjupersonerna sökte sig till gängkriminalitet som ett sätt att komma bort från utanförskap och en destruktiv hemmiljö.

Diskussionsfrågor

- Utgå från egna erfarenheter och reflektera över situationer där ni träffat unga som både varit offer och förövare. Vad har varit utmanande i de situationerna?
- Reflektera över vad som kan vara viktigt i mötet med barn och unga som både är offer och förövare.



Barns utsatthet för sexuellt våld på nätet

Internetbaserade sexuella övergrepp innebär att vuxna får barn att delta i sexuella handlingar via digital teknik. Förövarna använder manipulation, smicker eller hot för att få barnet att delta, ibland vid ett enda tillfälle och ibland under lång tid. Internetrelaterade sexualbrott har länge setts som mindre allvarliga än fysiska övergrepp, både i samhället och av rättsväsendet.

Forskning på svenska domar och intervjuer med utsatta visar att även mycket unga barn drabbas och att utsattheten kan få allvarliga och långvariga konsekvenser. Barn som utsatts för övergrepp på nätet berättar sällan direkt för vuxna eller polis, men ofta för jämnåriga.

Diskussionsfrågor

- Vad tror ni kan förenkla för barn och unga när de ska berätta om övergrepp som skett via nätet? Vilka hinder finns det för att våga berätta?
- Vilka utmaningar möter er yrkesgrupp i ärenden om sexuella övergrepp på nätet? Hur hanterar ni dessa utmaningar?



Hedersrelaterat våld och förtryck

Det tredje kapitlet i webbutbildningen handlar om hedersrelaterat våld och förtryck. Det innehåller information om vad hedersrelaterat våld och förtryck är, hur det kan yttra sig och vilka konsekvenser det kan medföra. Kapitlet innehåller även information om könsskillnader och pojkars dubbla roller som offer och förövare. I utbildningen finns även information om särskilt utsatta grupper och digitaliseringens inverkan på den här typen av våldsform. Nedan finner du diskussionsfrågor du kan reflektera över själv eller tillsammans med kollegor.

Om hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld skiljer sig från annan våldsutsatthet genom att det ofta utförs eller godkänns kollektivt inom familjen eller släkten, för att upprätthålla hedersnormer kopplade till skam, sexualitet och familjens rykte. Hedersrelaterat våld bygger på patriarkala strukturer där män har makt över kvinnor, och kvinnors beteende ses som hela familjens angelägenhet. När ett brott bedöms som hedersrelaterat kan det påverka hur ärendet hanteras, eftersom våldet ofta är planerat och involverar flera personer. Barn kan ha svårt att berätta om sin utsatthet på grund av rädsla för familjens reaktioner, vilket gör att det krävs särskild känslighet och trygghet i bemötandet för att de ska våga öppna sig.

Diskussionsfrågor

- Vilka utmaningar kan ni se i att upptäcka och agera vid misstanke om att ett barn är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck, och hur kan ni som yrkesgrupp stötta varandra i sådana situationer?
- Vilken betydelse, utöver det straffrättsliga, får det om ett brott rubriceras med hedersmotiv eller inte?
- Hur kan ni hantera fall där barn är rädda för att berätta om sin våldsutsatthet på grund av rädsla för familjemedlemmars reaktioner?

Pojkars dubbla roll som offer och förövare

Pojkar lär sig tidigt att följa hedersnormer och de uppfostras att lyda fadern och familjen trots att det är emot deras egen vilja. Sonens respekt för pappan vilar ofta på rädsla. Det kan leda till att sonen lyder pappan trots att han inte vill. Sonen vet och känner vad som är fel men klarar inte av att motsätta sig pappan (Schlytter & Rexvid 2016).



Hedersrelaterat våld och förtryck mot barn och unga

Hur hedersrelaterat våld och förtryck uttrycks kan variera. Här är några exempel:

- Barnet begränsas i skol- och fritidsaktiviteter samt i sin användning av mobil, dator och sociala medier.
- Barnet får inte välja sina vänner, partner, yrke, livsstil eller uttrycka sin sexuella läggning eller könsidentitet.
- Barnet får inte ha sex före äktenskap och kan tvingas genomgå oskuldskontroller, oskuldsingrepp och processer för oskuldsintyg.
- Barnet blir bortfört eller kvarhållet utomlands för att exempelvis giftas bort, utsättas för könsstympning, omvändelseförsök eller uppfostringsresor.

Diskussionsfrågor

- Hur kan ni stötta pojkar som slits mellan lojalitet mot familjen och sina egna värderingar?
- Hur kan ni hantera situationer där barn av olika anledningar vill ta tillbaka eller ändra uppgifter om hedersrelaterat våld?
- Reflektera över vilka svårigheter som kan uppstå om barnet inte är medveten om eller förstår sin egen utsatthet.

Mänskliga rättigheter och lagstiftning

Barn i hederskontext riskerar att få sina rättigheter kränkta, bland annat rätten till skydd från våld och rätten till hälsa och utveckling. Hedersrelaterat våld används ofta som ett sätt att kontrollera barnets beteende, särskilt flickors frihet och sexualitet, vilket strider mot barns rätt till självbestämmande (Nationellt centrum för hedersrelaterat våld och förtryck 2024). Sedan 2022 är hedersförtryck ett eget brott i svensk lag vilket innebär att vissa upprepade handlingar, till exempel hot eller misshandel, kan ge strängare straff om det finns ett hedersmotiv. Grövre brott som våldtäkt eller mord hanteras dock separat men kan ändå få straffskärpning om de har hedersmotiv.

Diskussionsfrågor

- Hur kan ni arbeta för att barns rättigheter och behov prioriteras i fall av hedersrelaterat våld?
- Vilka utmaningar möter rättsväsendet när det gäller att utreda och bevisa hedersrelaterat våld. Hur kan utmaningarna hanteras?



Bemötande vid hedersrelaterad våldsutsatthet

När barn utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är det viktigt att möta dem med respekt, förståelse och utan fördomar. Det är särskilt viktigt då barnet kan vara rädd för sin egna eller andras säkerhet. Bemötandet bör utgå från barnets individuella behov och det är viktigt att yrkesverksamma anpassar språket och lyssnar aktivt utan att pressa barnet. Barn som lever i hederskontext riskerar att vara beroende av familjen och kan tvingas bryta kontakten om våld förekommer. Om barnet drar tillbaka sin berättelse om våld betyder det inte att våldet inte har ägt rum, utan kan bero på hot eller skuldbeläggning från familjen (Jämställdhetsmyndigheten 2025).

Diskussionsfrågor

- Reflektera över vad ni tycker är viktigt vid bemötande av barn som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck.
- Vilka utmaningar kan du ställas inför när det gäller att bemöta barn som är eller har varit utsatta för hedersrelaterad brottslighet?

Hedersrelaterad våldsutsatthet i en digital värld

Hedersrelaterat våld sker i allt större utsträckning även digitalt. Barn i hederskontext kan förbjudas att använda mobil och sociala medier, vilket leder till isolering. Många av barnen använder dock digitala verktyg i hemlighet, trots risken för allvarliga konsekvenser om de blir påkomna. Digital kontroll kan ske genom krav på ständiga uppdateringar om barnets plats eller övervakning via spionprogram och GPS. Släktingar i andra länder kan också via digital teknik påverka barnets liv i Sverige. Samtidigt kan internet erbjuda en viktig flykt och gemenskap (Cinthio 2024), även om digitala hot, som spridning av bilder i strid med hedersnormer, också är en del av våldet.

Diskussionsfrågor

- Reflektera över eventuella svårigheter med ärenden där barn är utsatta för hedersrelaterat våld i digitala miljöer.
- Vilken betydelse tror ni att den digitala utvecklingen har för barn som lever i hederskontext? Vilka positiva respektive negativa effekter finns?

Referenser

- Barnafrid (2020). *Basprogram om våld mot barn och unga*.
- Barnombudsmannen (2009). *Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 (2009) om barnets rätt att bli hörd*.
<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/allmanna-kommentarer/>
[Hämtad 2025-10-14]
- Brottsförebyggande rådet (2023 a). *Skolundersökningen om brott 2023*.
- Brottsförebyggande rådet (2023 b). *Barn och unga i kriminella nätverk*.
- Caman, S. Skott, S. (2023). *Dödligt partnervåld mot unga*.
Jämställdhetsmyndigheten, Karolinska Institutet, Mittuniversitetet.
- Jämställdhetsmyndigheten (2025). *Att tänka på – stöd att förebygga bortföranden*.
- Källström, Å. L Jonhed, A. (2019). Våld i ungas kärleksrelationer. I Johansson, B. & Källström, Å. (red). *Barns och ungas utsatthet*. Studentlitteratur.
- Lansford, J. E., Miller-Johnson, S., Berlin, L. J., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (2007). *Early physical abuse and later violent delinquency: A prospective longitudinal study*. Child Maltreatment, 12(3), s. 233–245.
- Myndigheten för delaktighet (2024). *Fråga, lyssna och förstå – Om att förebygga, upptäcka och utreda våld mot barn och unga med funktionsnedsättning*.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023). *Hur en föräldrakonflikt och en domstolsprocess kan påverka barnet*.
<https://mfof.se/vardnad-boende-och-umgange/informationssamtal/hur-en-foraldrakonflikt-och-en-domstolsprocess-kan-paverka-barnet.html> [Hämtad 2025-10-14]
- Regeringen (2019). Ds 2019:23. *Vägledning vid tolkning och tillämpning av FN:s konvention om barnets rättigheter*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2019/11/vagledning-vid-tolkning-och-tillampning-av-fns-konvention-om-barnets-rattigheter/> [Hämtad 2025-10-14]
- Cinthio, H. (2024). Digitala aspekter på hedersrelaterat våld och förtryck. I Ouis, P. och Högdin, S. (red.). *Hedersrelaterat våld och förtryck- professionellas uppdrag och utmaningar*. Liber.